

Szalay Gábor beszéde 2006-ban

Szalay Gábor építész-tervező beszéde a solymári Vár avatásán. A szerkesztett változatot Hegedűs András készítette.

(Szerkesztett változat)

Kedves Egybegyűltek!

Engedjék meg, hogy nagyon röviden áttekintsem a mostani tervezési munkák történetét. 2003-ban Iván Józsefné Teresi néni kért fel a Helytörténeti Alapítvány részéről, hogy kilátót tervezek az öregtorony fölé. Ezzel egy hazai pályázaton indultunk, de akkor még nem nyertünk. 2004-ben a SAPARD pályázatra készítettük el a jelenlegi helyreállítás terveit és az engedélyezési tervdokumentációt, amivel végül 2005-ben nyertük el egy AVOP vidékfejlesztési pályázat 51 milliós támogatását. Fontosnak tartjuk, hogy a hazai pályázati bíráló bizottság jelentős összeget szánt e célra; az, hogy a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal is teljes erővel támogatott, nagyon komoly jelzés. Azt jelenti, hogy társadalmilag elismerik azt a törekvést, hogy a vidékfejlesztést értékszemléleti alapon, az örökségvédelem mentén érdemes és célszerű elkezdni; és hogy ez a mai világban pénztér.

Többen kérdezték, még tanult barátaim is: minek kell ma Magyarországon visszaépíteni egy középkori várat? Akik itt vannak velünk, bizonyára több választ tudnának adni e kérdésre; én inkább a szubjektív oldalról beszélnék, hogy elmondjam, miért volt ilyen nagy öröm ezzel foglalkozni. Mindenki, aki ebben a munkában részt vett - helyiek, szakemberek, kivitelezők - hihetetlen lelkesedéssel vetette bele magát, s akik pozitívan értékelik ezt az alkotást, ezt látják rajta.

Verne Gyulára hivatkozom: aki olvasta a műveit, az tudja, hogy sok futurisztikus elgondolását írta meg a XIX. században, és ezek legtöbbje hamarosan meg is valósult. Amit azonban már sokan megírtak, de ismert okok miatt sosem fog megvalósulni, az az időutazás. Mégis, mi, akik ebben a várépítésben részt vettünk, egy időutazás részesei voltunk: a várral foglalkozva mindegyikünk megismerkedett a maga szintjén a vár történetével, vagy annak egyes részeivel.

A régész az időalagút régmúlt területét járja, a kivitelező a jövőnek épít, az építész pedig ezen időalagúton mászkál ide-oda, és próbál a múltból ihletet meríteni arra, mit építsen a jövő számára. Miközben ki kellett találni a tervezésnél a bemutatás kereteit, kaput kellett nyitva hagyni arra is, hogy a következő években is folytathassuk a várépítést. Kinyitottunk egy időkaput, nemcsak magunknak, de a látogatók, a turisták számára is.

A régészetről már volt szó, ittcsak azt emelném ki: ennek a helyreállításnak a fő eredménye, hogy uniós pályázatokkal lehetett megfinanszírozni, így további kutatási lehetőségek is nyíltak: hiszen csak akkor tudunk régészkedni, ha van fedezet is a folytatásra. Ennek kapcsán derült ki, hogy a mélypincében még rengeteg kutatható van, és rengeteg lelet vár feltárára.

A XIX. századtól tudatossá váló műemlékvédelem azért kezdett foglalkozni a várakkal, mert ott volt előttük, és többet akartak tudni róluk: éppúgy, mint a hegymászó, aki azért mássza meg a hegyet, mert az ott van. A solymári vár helyreállításának indítéka a szűken vett örökségvédelemhez képest sokkal széleskörűbb: azért született meg - társadalmi összefogással, civil szervezetek részvételével, önkéntes felajánlásokkal, saját művészeti alkotás hozzáadásával -, hogy végre a falu ezen területét is bekapcsolhassuk a település életébe. Hogy kialakíthassuk egy, a vasútállomástól a Jegenye-völgy felé induló kiránduló útvonal tengelyét - amire a további rekonstrukciós munkákat felfűzve a jövőben igazi rekreációs funkciókat lehet majd létesíteni. Így - reményeim szerint - a jövőben a vasútállomás helyreállításával, a Valkó-ház helyi védettségével, a téglagyár helyén környezethez méltó funkciók telepítésével, a majorban kirándulóközpont, csárda létesítésével, akár később búcsú odatelepítésével, szabadtéri színpad létesítésével hozhatjuk kapcsolatba ezt a területet a mai falu életével. A vár helyreállításának célja tehát nem egy halott rom megőrzése, hanem az életminőségünk javítása.

Essék pár szó magáról az építményről is: Román András tanár úr tanította, hogy egy műemlék helyreállításakor egy addig még sosem létezett állapotot hozunk létre, a múlt megőrzendő elemeit foglaljuk bele egy korszerű alkotásba. Bizonyára ez a helyreállítás is szakmai vitákat vált majd ki, a hitelességről, a beavatkozás mértékéről, a munkák építészeti minőségéről. Bevallom, nekem ez az első középkori váram, Szabó Miklósnak is az első. Épp ezért elnézést kérünk mindenkitől az egyes hibákért, amelyeken a szakavatott szem nem fog átsiklani, de azért remélem, hogy nem citromdíjat érdemeltünk.

Feld tanár úr már utalt rá az imént: a tervek címére helyreállítást és hasznosítást írtunk. Talán helyesebb lett volna visszaépítést mondani, hiszen a falak egy részének csak az alapárkát sikerült kiásni; mégis a falak helye, az új falazat homokkő anyaga, a műemlékesek tanácsa szerint megalkotott habarcsrecept hiteles. A kapu déli falzáradékát visszafalazva helyreállt a várudvar térszerűsége, megelevenedett a kilátótorony, a kapuépítmény vaskos faszerkezete, s a köztük lévő masszív kőfalak együttese. Már nem összefüggéstelen falszakaszok emelkednek ki a dombtetőből, hanem visszaváltozott várrá.

A kútház visszaépítéséről annyit: a jelenlegi kép egy analógiák után elképzelt kút, eredeti helyén és méreteiben, mai építési technikával, vasbeton szerkezettel és kőburkolattal. Azáltal pedig, hogy ivókútnak alakítottuk ki, visszaállt az eredeti funkciója is: felfrissülést, vizet ad a megfáradt vándornak. Ráadásul szerkezetileg készen volt, amikor egyértelművé vált, hogyakútházat csak társművészeti alkotásokkal együtt szabad megvalósítani: így került sor a Bogdán István által megvalósított négy középkori címer műkőből történő elkészítésére. A négy vízköpő sólyom - vagy ha úgy tetszik turul - pedig többszörös jelentést is hordoz: utal az ősi kerecsensólyom-jelképünkre, Solymár hagyományaira, végül a csőréből felüdülést ad.

Amikor megfogalmazódott bennem, hogy vízköpő lelkes állatra is szükség van, még csak esztétikai elképzelés alapján terveztem, ám amikor Rumán Sándor műhelyében találkoztam a fizikailag is megvalósuló lényvel, akkor éreztem rá a madár itt betöltendő legjelentősebb szerepére. Ez pedig az, hogy a madárfejen keresztül az innivaló adásán át, a megtapintható-megsimítható bronzon keresztül találkozik a látogató a várral, a legközvetlenebb módon. Így a kút, és rajta a sólyomfej a látogatók vendégszerető fogadásának a megtestesítője.

A torony sem törekszik arra, hogy a valaha itt létezett kőtornyot eredeti formájában hozza vissza: nem is törekedhet, hiszen a régész sem tudja, milyen lehetett. Mégis a tömegével, a zömökségével, az alkalmazott fageredák vaskosságával igyekeztünk elérni, hogy visszaidézzé a kor építési szellemét. Amire persze a legfőbb szabály, hogy nincsen szabály: azt építették, amire az adott műhely vagy helyi csapat éppen képes volt. Egyébként a torony is többet ad, mint amit elképzeltünk: amikor néhány napja itt járt egy iskoláscsoport, és megkértem őket, hogy szedjék össze az általuk szétszórt szemetet, váratlan lelkesedéssel fogtak a gyűjtésbe, és olyan hulladékot is összeszedtek, ami nyilvánvalóan korábban került ide. Tehát a várnak, és ennél fogva az üzemeltetésének is nevelő hatása van a jövő generációjára.

Végezetül köszönetet mondok azoknak, akik a legtöbb segítséget nyújtották az alkotási folyamatban, és mindenkinek nagy örömet kívánok a vár használatához.

HA.
